

BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY

БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ȘTEFAN CEL MARE
UNIVERSITY
OF SUCEAVA

СУЧАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШТЕФАНА ЧЕЛ МАРЕ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2022, 1 (33)

*Журнал засновано в 2013 р.
Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві
юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)*

*Journal started publishing in 2013 year.
Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine
27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295ПП – Ser. KB)*

*Журнал включено до Категорії "Б" Переліку
наукових фахових видань України з історичних
та філологічних наук (Наказ МОН України № 409
від 17.03.2020р.).*

*Journal is on the List of Scientific Professional publication
of the Ministry of Education and Science of Ukraine
Category «B», entitled to publish main results of
dissertations in different fields of Historical sciences and
Philological sciences (order № 409 of 17.03.2020)*

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Antoniý Moysey** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Prof. **Ștefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive Editors: Dr. of Philology, Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Assoc. Prof. **Marta Maksymyuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Uliana Kemin**
Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017) | SJIF – 5,952 (2020)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichs Web, Erih Plus, Scientific Indexing Services, Index of Turkish Education, Infobase Index, World Cat, DRJI, MIAR, Root indexing, has published in database: Google Scholar, SCIARY (World Wide Science Educational Library), Scientific periodicals of Ukraine, Central and Eastern European Online Library (Germany), e-library.

EDITORIAL BOARD:**SOCIAL SCIENCES**

History: Prof. *Onoriu Colăcel*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof., *Serhiy Dobrshanskyi*, Ph. D., Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Gennadii Kazakevych*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (**Ukraine**); Prof. *Michel Kerautret*, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, **France**); Prof. *Zenon Kohut*, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, **Canada**); Prof. *Anatoliy Kotsur*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (**Ukraine**); Prof. *Oleksandr Kurochkin*, Dr. of History, M. Rylskyi Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, **Ukraine**); Prof. *Yuri Makar*, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Senior Research Associate *Paul Meerts*, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, **Netherlands**); Prof. *Olimpia Mitric*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Gheorghe Onișoru*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Nataliya Petrova*, Ph. D., I. I. Mechnikov National University of Odesa (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Florin Pintescu*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Acad. *Stepan Pavliuk*, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (**Ukraine**); Acad. *Anna Skrypnyk*, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, **Ukraine**); Prof. *Andrzej Wawryniuk*, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmnie (**Poland**);

Philology: Prof. *Bertrand Badiou*, Dr. of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, **France**); Prof. *Piotr Borek*, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (**Poland**); Assoc. Prof. *Carmen Dărăbuș*, Dr. of Philology, Kliment Ohridski University of Sofia (**Bulgaria**); Prof. *Mircea A. Diaconu*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Evelina-Mezalina Gaur*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Adam Falowski*, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (**Poland**); Prof. *Roma Franko*, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (**Canada**); Assoc. Prof. *Anastasiya Lepetiukha*, Kharkiv national pedagogical university named after H. Skovoroda (**Ukraine**); Assoc. Prof. *Simona-Aida Manolache*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Chief Research Worker *Anna-Maria Sorescu-Marinkovich*, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad, **Serbia**); Prof. *Hanna Martynova*, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine); Prof. *Ovidiu Morar*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Mihaela Violeta Munteanu*, Dr. of Philology, Technical University of Cluj-Napoca (**Romania**); Prof. *Rodica-Măriora Nagy*, Dr. of Filology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Felix-Narcis Nikolau*, Dr. Of Philology, Lunds universitet (**Sweden**); Prof. *Antoaneta Olteanu*, Dr. of Philology, Bucharest University (**Romania**); Assoc. Prof. *Oleksandr Rak*, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Nataliya Rusnak*, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**); Dr. of Filology, Prof. *Svitlana Shabat-Savka*, Ph. D. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (**Ukraine**);

Philosophy: Prof. *Sorin Tudor Maxim*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Diego Sanchez Mecka*, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, **Spain**); Assoc. Prof. *George Neamțu*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Bogdan Popoveniuc*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Assoc. Prof. *Nina Zoriy*, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**).

HISTORY OF MEDICINE:

Assoc. Prof. *Carmen Cornelia Bălan*, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, *Gerhardt Dammann*, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (**Switzerland**); Prof. *Alexander Fediv*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Oleksandr Ivashiuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Alfred Prits*, Dr. of Psychology, President of World Psychology Union Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (**Austria**); Assoc. Prof. *Nadia Laura Serdenciuc*, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (**Romania**); Prof. *Viktor Tashchuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**); Prof. *Dmytro Tyntyuk*, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N. Testemitsanu (**R. Moldova**); Prof. *Bohdan Vasylevskiy*, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, **Poland**); Prof. *Vasyl Cheban*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (**Ukraine**).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія “Історичні та філологічні науки” || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series “Historical and philological sciences”/ Редколегія: А. Мойсей, Ш. Пуріч. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2022. №1 (33). 163 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (Decision № 10. Date: 26.05.2022).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (DOAJ); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (National V. Vernadskij library web-site); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS); <https://journals.indexcopernicus.com/representative/issue/list> (Copernicus ICI).

**ПОЗИЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИРАЖЕННЯ
ПРЕДМЕТНОЇ ЧАСТИНИ ЗМІСТУ АПЕЛЯЦІЇ
В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО****Марина КУПЧАНКО,**Буковинський державний медичний університет,
marina_kupchanko@bsmu.edu.ua**POSITIONAL CHARACTERISTICS OF THE SUBJECT
PART'S EXPRESSION OF THE CONTENT OF THE APPEAL
IN THE LINA KOSTENKO'S POETIC WORKS****Marina KUPCHANKO,**Bukovinian State Medical University,
ORCID 0000-0003-1799-8594.

Marina Kupchanko. Positional characteristics of the subject part's expression of the content of the appeal in the Lina Kostenko's poetic works. The purpose of the article is to establish the main positional characteristics of the expression of the nominations of the addressee of speech in the modern Ukrainian literary language. The relevance of the study is due to the fact that the positional characteristics of the expression of the nominations of the addressee of the speech have long been of interest to many Ukrainian linguists. The scientific novelty of intelligence is the introduction into scientific circulation of new factual material, clarification of the means of expression of the substantive part of the content of the appeal, development of classification of formal types of expression of nominations of the addressee in modern Ukrainian literary language. The practical significance of the work is that the results of the study can be used to describe identical or similar phenomena in other (primarily Slavic) languages, as well as in teaching courses in lexicology, morphology and syntax of the Ukrainian language. **Conclusions.** After studying the scientific material, we identified the following cases of using appeals: independent (autonomous), pre-, inter- and postposition. The main types of interposition of appeals, as evidenced by our factual material, are: position between subject and predicate, position between predicate and object, position before subject and predicate, position of appeals after object and predicate, position of appeals after predicate and object, the position of appeals after the subject and predicate. After analyzing the forms of appeal in prepositions, postpositions and interpositions in persuasive, interrogative and narrative sentences, we came to the conclusion that appeals can be monosyllabic and verbose.

Key words: sphere of appeal, independent (autonomous), pre-, inter-, post-appeals; one-word and multi-word nominations of the broadcast addressee.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У полі зору дослідників постійно перебувають мовні одиниці та конструкції, які обслуговують сферу комунікації адресанта мовлення з його адресатом. Науковців хвилюють питання і формально-структурних показників граматичних засобів, що відображають ситуацію спілкування. Мовознавці по-різному визначають граматичний статус вокатива. Одні кваліфікують його як різновид форм називного відмінка, інші виводять вокатив за межі відмінкової системи, аргументуючи свій погляд обмеженістю його семантики, відсутністю синтаксичних зв'язків з іншими членами речення, відсутністю специфічного морфологічного вираження для іменників середнього роду в однині та іменників усіх родів у множині.

Окремим аспектом дослідження так званого звертання є з'ясування його позиційних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Описували й науково пояснювали сферу апеляції (користуємось терміном М. С. Скаба. – М. К.), конструкції та складники української мови з давніх-давен. Так, про згадувані елементи мови пишуть у граматиках, починаючи з найдавніших часів, зокрема, цікаві думки з цього приводу висловлює О. Потєбня. Вартісними є і монографія С. Тимченка "Вокатив і інструменталь в українській мові", стаття В. Сімовича "Наша товариська мова", роботи І. Огієнка, І. Кучеренка, Л. Кадомцевої, П. Дудика, К. Шульжука, В. Чепеля, І. Яценка, А. Мановицької. Не можна не

згадати про праці, які порушують проблеми сфери апеляції української мови, М. Плющ, Н. Озерної, К. Городенської. Комплексно описав український вокатив І. Вихованець. Низка робіт, присвячена обґрунтуванню відмінковості вокатива, написана й чернівецьким мовознавцем М. Скабом. У своїх працях він доводить, що вокатив – повноправний член відмінкової системи, який виділяється за парадигматичними (змістовими) характеристиками, синтагматичними властивостями, парадигматичними (формальними) особливостями. Крім того, учений розв'язує важливі для з'ясування граматичного статусу вокатива проблеми: використання форм номінатива на місці вокативних форм, використання форм кличного відмінка на місці називного, указує на загальні його причини.

Мета роботи – установити основні позиційні характеристики вираження номінацій адресата мовлення в сучасній українській мові.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що позиційні характеристики вираження номінацій адресата мовлення тривалий час становлять інтерес для багатьох українських мовознавців.

Наукова новизна розвідки полягає в запровадженні до наукового обігу нового фактичного матеріалу, уточненні засобів вираження предметної частини змісту апеляції, виробленні класифікації формальних типів вираження номінацій адресата мовлення в сучасній українській літературній мові.

У статті використано **описовий метод** дослідження. Крім того, удаємося і до застосування

методики трансформації.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для опису тотожних або схожих явищ в інших (передусім слов'янських) мовах, а також при викладанні курсів лексикології, морфології та синтаксису української мови.

Виклад основного матеріалу. Розташування звертань у реченні та тексті, стилістичні особливості, зумовлені цими показниками, уже тривалий час є об'єктом зацікавлення багатьох мовознавців. Під позиційними характеристиками вираження предметної частини змісту апеляції розуміємо розташування так званих звертань у реченнях, до яких вони входять, і в текстах. Можливі такі випадки розташування звертань: самостійна (автономна) позиція, пре-, пост- та інтерпозиція.

В автономній позиції звертання привертають увагу того, хто слухає, особливо в тих випадках, коли контакт зі слухачем не надійний, коли кличуть того, хто знаходиться на відстані: *Орлику! Орлику! Я онімла. Орлику Чураю!..; Тату! (тата вже нема в живих)*¹. Звертання в автономній позиції часто містить суб'єктивно-модальну оцінку: *Татусю! Тату! Тату!* (з докором) (Із живого мовлення).

Зрідка звертання в автономній позиції мають при собі вигуки: *Ой, Матінко свята*². Інколи можуть мати і частки. *Ну бабусю!* (Із живого мовлення); *О Матінко свята*³.

Цікавими є факти вживання звертань у препозиції до займенників другої особи. Ці звертання інтонаційно відриваються від речення (у їх кінці часто стоїть знак оклику); вони стають вокативними реченнями, які, на думку Б. Кулика, "називаються такими реченнями, що складаються з одного звертання і, яке, називаючи адресата мови, разом з тим передають певну модальну або емоційно забарвлену думку – оклик, заборону, докір, незадоволення, обурення, радість тощо"⁴.

За змістом і функцією вокативні речення, які ми розглядаємо як функціонування звертань в автономній позиції, можна поділити на такі три основні групи:

1) речення, що виражають кликання когось або вимогу відгукнутись: *Тату! І перейшов той стогін у віки; Отче! Зніміть з душі цей безпомірний біль!*

2) речення, у якому звертання в автономній позиції проказуються тоном заборони, що має на меті припинити висловлення, дії чи вчинки співрозмовників: *Люди! Хто привіз сюди дитину?! Та воно ж маленьке, це не розуміє.*

3) речення, що виражають різноманітні емоційні

реакції:

а) здивування, радість при зустрічі: *Іване! Брате! Як ти встиг? – кричав Лесько і тряс його за груди; Іскро, Іване! – Хмельницький підвівся з-за столу. – Дяка Полтаві, прислала такого гінця;*

б) докір: *Панове судді!* (докірливо);

в) любов: *Марусю!* – каже. – *Я прийшов навіки. Я на коліна стану, ти прости?*;

г) переляк: *Боже! Везуть людину чи від неї тінь?*⁵.

Найхарактернішою позицією звертань відносно предикативного ядра в реченні є препозиція: *Мамо, це вода цілюща?*; *Панове судді, я прошу пробачення; Моя рука, чого ж ти стала млявою?*⁶.

Звертання на початку речення часто ускладнюються вигуками: *Агов, Іване, он уже поляки*¹² та частками; *Ой нене, який у мене тато?*; *О Боже мій, на кого ж ти збагнувала молодість свою?*⁷.

Як зауважував І. Слинко, звертання, які виражають заклик до уваги, емоційно забарвлені, непоширені, мають при собі частки та вигуки, розташовуються на початку речення незалежно від його форми⁸.

"У поширених чи складних реченнях звертання найчастіше стоїть на початку речення", – стверджує П. Загнітко⁹: *Е, дівчино, я слухаю та й байдуже, що ти ж співаєш не про того Байду вже*¹⁰.

Препозиція апеляції можлива у спонукальних, питальних, розповідних реченнях.

Звертання в спонукальних реченнях можуть бути представлені одним словом чи кількома: *О Господи, прости нам цю ганьбу!*; *Марусю, чуєш, зараз це до осени, поберемось та й вступимо в закон; Старі дуби, спасибі вам за осінь, за відлітання радості і птиць!*¹¹.

Однослівні звертання виражені власними назвами або загальними іменниками.

Частіше звертання трапляється у питальних за комунікативною настановою реченнях: *Мамо, хто це вам допік, що ви уже не ходите тудою?*; *Чого ви, мамо, не злюбили Гриця, яка вас думка все не полиша?*; *Ой нене, який у мене тато?*

Звертання в препозиції виражаються не тільки одним словом, а й кількома: *О Боже мій, на кого ж ти збагнувала молодість свою?*¹².

Однослівне звертання переважно виражається власною назвою: *Полтавонько, ти все-таки жива?*; *Орихно, трясця мене держить?*, хоча подекуди трапляються іменники-загальні назви осіб за спорідненістю і свояцтвом: *Ви, мати, знавши отаку нещоту, чого тоді ж не розлучили їх?*¹³.

У поетичних творах Ліни Костенко звертання в

¹ Kostenko L. Poeziia [Poetry], 2-he vyd., dopovnene, K. : Nauk. dumka, 2001, P. 40, 52 [in Ukrainian].

² Ibidem, P. 7.

³ Ibidem, P. 72.

⁴ Kulyk B. M. Kurs suchasnoi ukrainiskoi literaturnoi movy [Course of Modern Ukrainian Literary Language], K.: Radianska shkola, 1965, P. 168 [in Ukrainian].

⁵ Ibidem, P. 104, 87, 78, 24, 72, 84.

⁶ Ibidem, P. 39, 11, 105.

⁷ Ibidem, P. 42, 45.

⁸ Slynko I. I. Istorychnyi syntaksys suchasnoi ukrainiskoi movy [Historical syntax of the Ukrainian language], K.: Vyshcha shkola, 1973, P. 414 [in Ukrainian].

⁹ Zagnitko A. P. Teoretychna gramatyka ukraiyiskoi movy. Syntaksys [Teoretical grammar of the Ukrainian language. Syntax], Donetsk: DoNU, 2001, P. 414 [in Ukrainian].

¹⁰ Kostenko L. V. Poeziia..., op. cit., P. 100.

¹¹ Ibidem, P. 87, 72, 346.

¹² Ibidem, P. 430, 43, 42, 45.

¹³ Ibidem, P. 127, 16, 72.

препозиції використовуються і в розповідних реченнях. І знову ж таки звертання у цій позиції можуть бути як однослівними, так і багатослівними: *Полковнику, вам лист від кошового; Ой сонце, сонце, промінь твоїй останній, оце і є вся правдонька для нас; Панове судді, я прошу пробачення; Моя добринь, горбата від обухів*¹⁴.

Однослівні звертання, як уже відомо, виражаються власними назвами: *Орихно, тряся мене держить*, чи то загальними назвами, які називають осіб за спорідненістю та свояцтвом, за ознаками статі, професійні назви осіб, назви осіб за майновим і суспільним статусом, назви осіб, що містять експресивну оцінку або характеристику тощо.

Таким чином, препозиція звертання має свою специфіку в спонукальних, питальних і розповідних реченнях. Установлено, що препозиційні номінації адресата мовлення можуть виражатися одним чи кількома словами, які у свою чергу представляють собою власні або загальні назви. Найчастіше однослівне звертання у препозиції виражається не власною, а загальною назвою.

Щодо звертань в інтерпозиції, тобто в позиції середини речення, то вони можливі як у простих, так і в складних за будовою висловлення текстах: *Я прошу, люди, вислухати мене; Це перемир'я, хлопці, до трави; Пройшло два дні, вже добре спочило, аж Боже мій, заходить в хату Гриць*¹⁵.

І. Слинько вважав, що в поширених або складних реченнях звертання найчастіше стоять на початку чи в середині висловлення¹⁶: *Твій батько, Галю, чоловік значний, у нього жінка ходє в златолаві*.

Часто інтерпозиція звертань можлива при повторі: *А я заснула, Господи, заснула; Світає, Господи, світає*¹⁷. Таке звертання подекуди може ускладнювати демінутивний суфікс: *А ти все ждеши, біднесенька, все ждеши*¹⁷.

Щодо вигуків і часток, то в інтерпозиції звертання супроводжуються ними рідко: *А люди йдуть... І що їм тут цікавого, о Господи, спаси нас од лукавого!*

Як показують наші дослідження, можливі такі різновиди інтерпозиції:

1. Звертання в позиції між суб'єктом і предикатом: *І я за тебе, Грицю, не піду; Ти хоч на мене, суко, не брешеш, Лиш опудало, мамо, в старому брилі стереже самоту в лобузинні городу*.

До речі, така ж позиція можлива і в складному реченні: *Ти любиш не цю, Іване. Ти пам'ятає свою кохаєш; Коли я йшов, Марусю, у повстання, я твердо знав, що ти уже моя*¹⁸. Тільки в складному реченні суб'єкт і предикат простого речення стоять у препозиції до звертання, а суб'єкт і предикат другого простого речення – у постпозиції до нього (звертання).

2. Позиція звертання між предикатом і об'єктом: *Якомусь ти своєму, певно, богу поставив, княже, ці свічки*.

3. Інтерпозиція звертань перед суб'єктом і предикатом: *Тут, товариство, дьоготь не pomoже*.

4. Інтерпозиція звертань після об'єкта та предиката: *Весілля знову мусимо відкласти, що зробиш, мила, як таке життя*.

5. Інтерпозиція звертань після предиката та суб'єкта: *Співають пісню, Боже мій, мою*.

6. Інтерпозиція звертань після суб'єкта та предиката: *Я мала, люди, сина не розпусника; Я і тоді любив тебе до болю, а вже тепер, Марусю, й поготів*¹⁹.

Як показують наші матеріали, інтерпозиція звертань можлива в спонукальних, питальних і розповідних реченнях.

Щодо апеляції в спонукальних реченнях, то вона буває як непоширеною, так і поширеною, тобто однослівною чи багатослівною: *Не ридай мене, мати, зрячи во гробі!; Як не хочеш, моє серце, дружиную бути, то дай мені таке зілля, щоб тебе забути*²⁰.

Одиничний адресат мовлення часто виражений власною назвою: *А я вже, Грицю, їден дух з тобою, хай ми вже й тілом будемо одне; Про цю, Іване, я тебе попрошу, – піди з могили сніг пообгортай*.

Крім власних назв, пропонуємо вирізняти такі номінації одиничного адресата мовлення:

1) назви осіб за ознаками статі, доповнювані віковими характеристиками, що за частотою і сферою вживання близькі до універсальних: *Рости, рости, дівчинонько, на другу весну!*;

2) назви осіб за спорідненістю і свояцтвом, що в прямому значенні використовуються між членами сім'ї у спілкуванні, а в переносному прямують до універсальності: *Як не буде, не скигли, доню, то великий брид!*;

3) назви божеств: *Прости їй, Боже, нерозумний сміх!*;

4) назви тварин: *Неси мене, коню, коли б хоч не пізно...*;

5) іменники назви осіб, що містять їх абсолютну чи відносну характеристику або експресивну оцінку: *Ти хоч на мене, суко, не брешеш!*²¹.

У розробці типології звертань у спонукальних реченнях ми послуговувались класифікацією М. С. Скаба²².

Стосовно інтерпозиції звертань у питальних реченнях, то вони також можуть бути однослівними та багатослівними: *Та що ж це, люди? Дівчину на муки?; Як це здається, пане войте, вам?*

Крім власних назв, при звертанні в інтерпозиції в цьому типі речень, автор використовує й загальні, що є:

1) назвами осіб за ознаками статі: *Гей, це де ж тебе так, хлопче, забарило?*;

2) назвами осіб за спорідненістю і свояцтвом, що використовуються в спілкуванні між членами сім'ї та родини: *Чого ви, мамо, не злюбили Гриця?*²³.

3) усталеними в суспільстві номінаціями, що

¹⁴ Ibidem, P. 20, 75, 11, 116.

¹⁵ Ibidem, P. 16, 28, 133, 79.

¹⁶ Slynko I. I. Istorychnyi syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy..., op. cit., P. 414.

¹⁷ Kostenko L. V. Poeziia..., op. cit., P. 45, 35, 53, 81.

¹⁸ Ibidem, P. 84, 74, 16, 91, 136, 21.

¹⁹ Ibidem, P. 99, 99, 43, 146, 15, 136.

²⁰ Ibidem, P. 83, 74.

²¹ Ibidem, P. 156, 137, 146, 41, 48, 77, 16.

²² Skab M. C. Pragmatyka apeliacii v ukrainskii movi: Navchalnyi posibnyk [Pragmatics of appeal in the Ukrainian language: Textbook], Chernivtsi: Ruta, 2003, P. 46 [in Ukrainian].

²³ Kostenko L. V. Poeziia..., op. cit., P. 25, 27, 140, 45.

відзначаються максимальною універсальністю використання: *Але ж, мабуть, ми правди не зурочим, що світ вже так замішаний на злі, що як платити злочином за злочин, то як же й жити, люди, на землі?*;

2) назвами божеств: *О скільки нам, Боже, ти степу одміряв?*;

назвами птахів: *Скажи, зозуле, скільки мені жити?*.

Інтерпозиція звертань трапляється і в розповідних реченнях. Це можуть бути як однослівні, так і багатослівні звертання: *Це щось для дівки, сину, височенько*; *У мене він одиначок, панове, і запечалля на душі одне*; *Статут Литовський, Магдебурзьке право, панове судді, – це для нас закон!*²⁴.

Однослівними звертаннями можуть бути власні назви: *Твій батько, Галю, мудрий чоловік*; *Сама від себе вже вмерла, і ти це, Іване, знаєш!*²⁵.

Однослівна апеляція виражається не лише власними словами: її автор часто передає загальними назвами, а саме:

1) усталеними в суспільстві номінаціями, що відзначаються максимальним використанням і вживаються в ролі етикетних форм називання особи адресата мовлення: *А правда, пане, слово більмувате*; *Людей такого рідкісного дару хоч трохи, люди, треба березти*;

2) назвами осіб за ознаками статі, доповнювані віковими характеристиками: *Бо такий вже, чоловіче, зроду, все б тільки очі витріщав на вроду*;

3) назвами осіб за спорідненістю та свояцтвом, що використовуються в спілкуванні між членами сім'ї, родини: *Така мені від тебе, сину, дяка*; *Порадьте, діду, ви же йі наче батько*;

4) назвами божеств: *Але й життя там, Боже, твоя воля!*²⁶;

5) назвами явищ природи: *Спасибі, земле, за твої щедроті, за білий цвіт, за те, що довші дні!*²⁷.

Варте уваги явище вживання звертань при займенниках другої особи однини і множини *ти* і *ви*: *Щаслива ти, Яцихо Кошова, а я... хто я?*²⁸. Ядро звертальності в конструкціях такого типу зосереджене на займенниках.

Отже, під час дослідження ми встановили, що найтипівішою позицією звертань в інтерпозиції є розташування між суб'єктом і предикатом. Звертання в інтерпозиції можуть бути однослівними та багатослівними, виражатися власним чи загальними назвами.

Ще однією зі згадуваних позицій звертань, крім автономної, пре- та інтерпозицій, є постпозиція, тобто позиція кінця речення. Серед звертань у такій позиції на особливу увагу заслуговують ті, які використовують при формулах мовленнєвого етикету: *Прощай, Іване!*; *Прощайте, хлопці!*²⁹.

Поділяючи думку І. Слинька, маємо право стверджувати, що в непоширених реченнях звертання перебувають у постпозиції³⁰: *Терпи, Полтаво; Дивіться, діду*. Винесені на кінець висловлення звертання у функції вокативних речень, починають вживатися як примовки, втрачають значення звертання: *Чого вернувся до моєї хати? Матінко свята!*.

Доцільно розрізнати постпозицію звертань у спонукальних, питальних і розповідних реченнях. У спонукальних реченнях звертання в позиції кінця речення виражається одним словом: *Прости мені, земле, прости мені, трави!* або кількома словами: *Прощай, Іване, найвірніший друже, шляхетна іскро вічного вогню!*.

Однослівні звертання бувають:

1) власними назвами: *Ой не ходи, Грицю; Щасливий будь нею, Іване!*³¹;

2) загальними назвами:

– назвами осіб за спорідненістю і свояцтвом, що використовуються у спілкуванні між членами сім'ї, родини: *Не вірте, мамо!*;

– іменниками – назвами осіб, що містять експресивну оцінку або характеристику: *Ховайся, відьмо!*³².

Спробуємо зробити аналіз форм апеляції в постпозиції в питальних за метою висловлення реченнях, спираючись на фактичний матеріал, зібраний із поетичних творів Ліни Костенко.

Звертання в позиції кінця речення можуть бути однослівними: *Куди ви, люди?* або багатослівними, зокрема словосполученнями: *І за чим ти плачеш, дурна бабо?*. За лексичним наповненням однослівні звертання бувають власними назвами: *Кого ти любиш, Іване?* чи іменниками – загальними назвами, серед яких вирізняємо такі групи форм називання одиничного адресата мовлення:

1) усталені в суспільстві номінації, що відзначаються максимальною універсальністю: *Ви звідки, люди?*;

2) назви осіб за спорідненістю і свояцтвом, що використовуються у спілкуванні між членами сім'ї, родини: *І що для нього гроші, мамо?*³³.

Дуже рідко звертання в позиції кінця речення трапляються в розповідних за метою висловлення реченнях. Цікавим є факт раритетного вживання багатослівних звертань у постпозиції в такому типі речень: *Оце і все, що є тепер у мене, моя матусю, нене моя, нене!*. Наші матеріали засвідчують, що номінація одиничного адресата мовлення виражається власною: *Ти любиш не ту, Іване* чи загальною назвою, наприклад:

1) усталеною в суспільстві номінацією, що відзначається універсальністю використання: *Вона його однолітка, панове*;

2) назвою особи за ознакою статі, доповнюваною віковою характеристикою: *Прощайте, хлопці*;

²⁴ Ibidem, P. 23, 77, 145, 63, 16, 24.

²⁵ Ibidem, P. 46, 136.

²⁶ Ibidem, P. 24, 28, 86, 60, 127, 108.

²⁷ Ibidem, P. 137.

²⁸ Ibidem, P. 135.

²⁹ Ibidem, P. 154, 36.

³⁰ Slynko I. I. Istorychnyi syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy..., op. cit., P. 414.

³¹ Kostenko L. V. Poeziia..., op. cit., P. 130, 129, 120, 144, 145, 146, 134.

³² Ibidem, P. 44, 82.

³³ Ibidem, P. 108, 168, 136, 107, 44.

3) назвою, що містить експресивну оцінку або характеристику: *Що ж, ви вже відбули своє, щасливці*³⁴.

Висновки та перспективи майбутніх досліджень.

Таким чином, опрацювавши науковий матеріал, ми виділили такі випадки вживання звертань: самостійну (автономну), пре-, інтер- і постпозиції. Основними різновидами інтерпозиції звертань, як засвідчує наш фактичний матеріал, є: позиція між суб'єктом і предикатом, позиція між предикатом та об'єктом, позиція перед суб'єктом і предикатом, позиція звертань після об'єкта та предиката, позиція звертань після предиката і об'єкта, позиція звертань після суб'єкта та предиката. Проаналізувавши форми апеляції в препозиції, постпозиції та інтерпозиції в спонукальних, питальних і розповідних за метою висловлювання реченнях, дійшли висновку, що звертання можуть бути однослівними та багатослівними.

Звертання в автономній позиції найчастіше представлені усталеними в суспільстві номінаціями, що відзначаються максимальним використанням. Одиничний адресат мовлення в препозиції здебільшого виражений назвою особи за спорідненістю і свояцтвом, що використовується між членами сім'ї та родини. Звертання в позиції середини речення виражаються здебільшого власною назвою (іменем). Для номінації

одиничного адресата мовлення у постпозиції використовують назви осіб за спорідненістю і свояцтвом чи назви осіб за ознаками статі, доповнювані віковими характеристиками.

Перспективу дослідження бачимо в поглибленому вивченні позиційних характеристик і пов'язаних з ними стилістичних властивостей предметної частини змісту апеляції в сучасній українській мові.

Купчанко Марина – викладач кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету. Наукові інтереси: номінації адресата мовлення в сучасній українській літературній мові; взаємодія органів державної влади та засобів масової інформації; викладання української мови як іноземної.

Kupchanko Maryna – teacher of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University. Research interests: nominations of the addressee of broadcasting in the modern Ukrainian language; interaction of public authorities and mass media; teaching Ukrainian as a foreign language.

Received: 19.04.2022

Advance Access Published: June, 2022

© М. Kupchanko, 2022

³⁴ Ibidem, P. 137, 136, 13, 154, 32.